

betekent dit winst omdat de presentaties echt veel beter zijn geworden. Voor Nederlands betekent dit winst omdat we geen lestijd meer kwijt zijn aan de uitvoering voor een cijfer, waardoor we heel veel tijd hebben om leerlingen goed te leren hoe ze moeten presenteren. En ook wij zien het verschil!

Uit deze voorbeelden blijkt dat er genoeg mogelijkheden zijn om vanuit het vak Nederlands samen te werken met andere vakken. Onze ervaring is dat samenwerking met andere vakken het beste werkt als ze ontstaat vanuit een bepaalde behoefte. Samenwerking is een middel om een doel te bereiken, geen doel op zich.

Ronde 3

Criteria voor interculturele leermiddelen

*Tom van der Geugten,
Fontys Lerarenopleiding, Tilburg
T.vanderGeugten@fontys.nl*

Namens de Vereniging van Educatieve Auteurs (www.educatieveauteurs.nl) presenteert Tom van der Geugten een workshop over dertien criteria waaraan een intercultureel leermiddel zou moeten voldoen. In de workshop bespreken de deelnemers aan de hand van voorbeelden uit diverse schoolvakken in hoeverre deze criteria toepasbaar zijn bij het schoolvak Nederlands.

De wil en de weg

In 1996 ontvingen alle scholen van het ministerie van OC&W een exemplaar van het boek *Waar een wil is & een weg... Sprekende voorbeelden van intercultureel onderwijs**. In dit boek werden tal van goede voorbeelden van intercultureel onderwijs (ICO) behandeld aan de hand van zes criteria, 'de zes i's van ICO':

1. ICO is identiteitsvormend (sociaal-emotionele ontwikkeling, bewustwording van de etnische of culturele identiteit).
2. ICO is inclusief en positief (positieve waardering van etnische of culturele diversiteit),
3. ICO is interactief en reflectief (o.m. jezelf en elkaar leren kennen door communicatie),
4. ICO is internationaal (de wereld wordt kleiner),
5. ICO is integrerend (als kwaliteitskenmerk van alle onderwijsactiviteiten) en
6. ICO is implementeerbaar (als vanzelfsprekend aspect van reguliere vakinhouden en aan te leren didactiek).

De boodschap van dit boek uit 1996 heeft nog steeds een grote geldigheid. “De doelstellingen van ICO - jongeren voorbereiden op de multiculturele samenleving, respect meegeven voor culturele verscheidenheid en het tegengaan van vooroordelen, discriminatie en racisme - zijn in grote lijnen gelijk gebleven, maar de uitwerking is veranderd. Dat betekent met name een verschuiving van aparte projecten naar een vanzelfsprekende grondtoon en vertaling in alle onderwijsactiviteiten. (..) De bedoeling van dit boek is leraren, schoolleiders en beleidsmakers uit alle sectoren van het onderwijs te inspireren en te informeren over de mogelijkheden. (..) Behalve de wil en de weg is ook de noodzaak van een nieuwe benadering steeds duidelijker.

Het onderwijs is een van de steunpilaren van de multiculturele samenleving. De kinderen, jongeren en aankomende leraren moeten straks kunnen bouwen op nieuwe vaardigheden en kennis en een open en respectvolle houding. Scholen zijn unieke plekken om hen daarin te begeleiden, met de mogelijkheden van dialoog tussen leerlingen van alle mogelijke achtergronden. In andere maatschappelijke situaties is de samenwerking vaak minder intensief en de kans op begeleide ontmoeting, op dialoog en soms conflict, minder groot. (..) Intercultureel onderwijs wordt in de dagelijkse onderwijsactiviteiten opgenomen als een kwaliteitselement dat toch herkenbaar blijft. (..) Het betekent eveneens zorgen voor meerdere perspectieven in het geschiedenisonderwijs, de eindtermen van een beroepsopleiding aanpassen en een opleidingsconcept ontwikkelen dat recht doet aan diversiteit. (..) De geïntegreerde benadering van ICO veronderstelt een bepaalde visie op het leren en het onderwijs. Een school is meer dan een leerfabriek. Het kan een democratische leergemeenschap zijn waarin jongeren hun eigen identiteit ontwikkelen, met respect voor andersdenkenden. Op zo'n school wordt intensief met elkaar gecommuniceerd en kan iedereen aangesproken worden op z'n opvattingen.”

Parelindicator

Als uitwerking van de bovengenoemde ‘zes i’s van ICO’ publiceerde Parel, landelijk adviescentrum voor interculturele leermiddelen (www.parel.nl) in 2000 de *Parelindicator*, een lijst van dertien criteria, die specifiek gehanteerd kunnen worden bij het samenstellen en beoordelen van leermiddelen. Deze criteria zijn gebaseerd op het volgende uitgangspunt: een goed intercultureel leermiddel schenkt duidelijk en positief aandacht aan de etnisch-culturele diversiteit van onze samenleving. De dertien criteria zijn geordend in vier groepen met als trefwoorden: schaal, inhoud, vorm en perspectief. Naar aanleiding van een discussie in de Vereniging van Educatieve Auteurs in mei 2007 zijn de criteria van de *Parelindicator* hieronder in enigszins herziene vorm weergegeven.

A SCHAAL

Etnisch-culturele diversiteit zie je op scholen, in de maatschappij en op wereldschaal.

1 Etnisch-culturele diversiteit op school

De ene school is in etnisch-cultureel opzicht meer divers dan de andere. En de etnisch-culturele diversiteit op de ene school is niet dezelfde als die op een andere school. Van leermiddelen voor heel Nederland mag je verwachten dat de inhoud ervan herkenbaar is voor leerlingen op alle scholen; dat de inhoud past bij hun omgeving en daarvoor voldoende aanknopingspunten biedt.

2 Etnisch-culturele diversiteit in de maatschappij

Alle inwoners van Nederland hebben met elkaar te maken, of ze nu dicht bij elkaar of ver van elkaar leven. Van leermiddelen mag je verwachten dat ze dit duidelijk maken.

3 Etnisch-culturele diversiteit op wereldschaal

In onze *global village* is migratie een belangrijk onderwijsthema. Van leermiddelen mag je verwachten dat ze informatie geven over achtergronden van de etnisch-culturele diversiteit van de Nederlandse samenleving.

B INHOUD**4 Aansprekende onderwerpen voor jongens en meisjes met diverse etnischculturele achtergrond**

Leermiddelen bieden de mogelijkheid een veelzijdig beeld te schetsen van de samenleving waaraan mensen uit verschillende achtergronden deelnemen.

5 Evenwichtig en zo objectief mogelijke informatie; geen stereotypen en vooroordelen

Verschillen in achtergrond en leefwijze kunnen als vanzelfsprekend in een leermiddel zichtbaar worden gemaakt, waarbij vooroordelen en stereotypen kunnen worden weerlegd.

6 Het begrip 'ras' met betrekking tot mensen wordt uitsluitend gebruik in verband met racisme en discriminatie

Het begrip ras wordt door biologen gebruikt bij het indelen in soorten van planten en dieren. Dat leren kinderen ook op school. Omdat er slechts één mensensoort is, is het gebruik van het begrip 'ras' met betrekking tot mensen wetenschappelijk onhoudbaar.

7 Afwijzing van racisme; aandacht voor dynamiek ervan en verzet ertegen

Van schoolboeken mag je verwachten dat ze kansen benutten om vormen van racisme af te keuren, en om duidelijk te maken dat racisme iets is wat in de loop der tijd verandert en waartegen mensen zich verzetten.

8 Diverse culturen dragen bij aan het betreffende vak

In plaats van een eurocentrische benadering kan in leermiddelen worden benadrukt dat verworvenheden uit alle werelddelen hebben bijgedragen aan onze huidige kennis en inzichten, zoals de Arabische bijdragen aan de Europese cultuur. Bij een taal kunnen leerlingen kennismaken met het hele betreffende taalgebied in heden en verleden.

C VORM

9 Rekening houden met leerlingen voor wie Nederlands niet de eerste taal is

Leermiddelen kunnen op diverse manieren leesbaarder worden gemaakt.

10 Leraren en leerlingen worden aangezet tot interculturele communicatie

Van schoolboeken mag je verwachten dat ze mogelijkheden bieden om actief te laten leren over etnisch-culturele diversiteit en om een respectvolle en kritische houding te ontwikkelen.

11 Personen uit diverse groepen in binnen- en buitenland worden als individuen behandeld.

Het is gewenst dat in leermiddelen personen bij hun naam worden genoemd, dat ze worden gepresenteerd in woord én beeld en dat ze zelf aan het woord worden gelaten.

D PERSPECTIEF

12 Geen gebruik van 'wij, tegenover 'zij':

In leermiddelen dienen 'wij' en 'onze' gebruikt te worden voor alle inwoners van Nederland.

13 Diverse perspectieven, zoals 'zwart' en 'wit', 'autochtoon' en 'allochtoon', 'noord' en 'zuid' en 'man' en 'vrouw' komen evenredig aan bod

Gebeurtenissen en situaties kunnen vanuit verschillende invalshoeken worden beschreven. Iets van de andere kant bekijken kan verrassend verhelderend zijn.

Literatuur

Hoeij, J. e.a. (red.), *Waar een wil is, is een weg ... Spreekende voorbeelden van intercultureel onderwijs*, Projectgroep ICO / Anne Frank Stichting, Amsterdam / Den Bosch 1996.